

AZ IFJÚSÁG SZOCIÁLIS NEVELÉSE

Dr IMRE SÁNDOR
ELŐADÁSA

BUDAPEST
A MAGYAR IFJÚSÁGI VÖRÖSKERESZT KIADÁSA
'934

Az ifjúság szociális nevelése

Dr. Imre Sándor előadása

(gyorsírói jegyzetekből)

1. Kissé nehéznek érzem a feladatomat, amint most beszélni kezdek. A nehézséget először is az okozza, hogy nem tudom pontosan, vajjon mit is vár tőlem a t. Hallgatóság, jobban mondva: mit kívánnak tőlem azok, akik számomra e tárgyat kitűzték. Azt ugyanis hangsúlyozni óhajtom, hogy a tárgyat nem magam választottam. A feladat *nehézségének* második okát éppen abban látom, hogy beszélni valamiről olyanok előtt, akik azt már határozottan kialakult módon, sikeresen folytatják, mindig kockázatos dolog. Aki benne van a munkában, rendesen másképpen látja, mint aki csak elgondolni tudja. Óvakodom tehát attól, hogy az Ifjúsági Vöröskereszt munkájába egyenesen beleszóljak, vagyis a tárgynak gyakorlati részleteit fejtegessem. De azért nem járok távol az itteni munkától, hiszen az Ifj. Vöröskereszt egész gondolatvilága arra vall, hogy munkája: nevelői munka s így, ha inkább csak elméleti módon szólok is, e szervezet munkaterén járok. A végén ejtek is majd néhány szót arról, hogy az Ifj. Vöröskereszt tevékenységének milyen szerepét látom a köznevelés egész szervezetében.

2. Jogosan fel lehetne azonban tenni azt a kérdést, hogy ha ez a szervezet már kialakult, határozott módon végzi a maga feladatait, van-e értelme, hogy kívülálló ember beszéljen itt éppen

nőtt tagjai az ifjakat a maguk munkájának folytatására akarták képessé tenni. Az apának a fiát meg kellett tanítania a védekezésre és élelemszerzésre, az anyának a leányát (mai szóval) házigondoskodásra, a törzsfőnöknek vagy nemzetségfőnek meg kellett tanítania a maga nemzetségét a közös ügyek, érdekek szolgálására. A nevelés nem keletkezhetett másképpen, mint az élet közvetlen szükségleteinek észrebevéséből és nem irányulhatott másra, mint a közvetlen szükségletek kielégítésének gyakorlására. Igen érdemes lenne a nevelés egész történetén végig követni: mikor mi lett a következménye annak, hogy ez feledésbe merült vagy hogy újra tudatossá lett. Ez természetesen nem feladatom. Csak annyit mondok most, hogy a XIX. század 80-as, 90-es éveiben a megelőző évtizedekben lassanként bontakozó társadalmi mozgalmak hatása alatt ez a szociális szempont, a közösség szempontja, előtérbe került, a nevelés terén is küzdeni kezdett a tisztán egyéni (individuális) szemponttal és lassan arra a belátásra jutottak a komolyan gondolkodó pedagógusok, hogy ha nevelésről beszélünk, másról mint szociális irányúról nem is lehet szó. Az igazi nevelés teljességgel nem szorítkozhatik az egyének nevelésére; nemcsak az a célja, hogy ezek fejletté legyenek, tekintet nélkül arra, hogy e fejlettséget mire használják. A nevelés csak akkor tudatos, ha mindig az a vezető gondolata, hogy az embereknek ki kell fejlődniök, mert különben sem egyéni jólétüket, sem a közösséget nem szolgálhatják. Az ember szellemi fejlődésének menetéből az következik, hogy a nevelés szavának helyesen értett tartalma voltaképpen mindig szociális nevelést jelent, hiszen az egyén benső fejlődésének legfőbb bizonyítéka éppen az, hogy a

közösségbe tartozásának tudatára ébred. A neveléssel kapcsolatban tehát azt, hogy «szociális», csak azok hangsúlyozzák, akik nem akarják, hogy a nevelés fogalmának ez a vonása feledésbe merüljön, inkább azt akarják, hogy ez az elhanyagolt szempont világosan érvényesüljön. Kétségtelen, hogy a nevelés mivoltával csak az van tisztában, aki tudja, hogy eredményt csak egyéni módon (individuális neveléssel) lehet elérni, de azt is tudja, hogy a nevelés hatása az egyénen mindig túlterjed, az egész közösséget alakítja s feladatait is az a közösség határozza meg, amelyben nevelő és növendék él (ez a nevelés szociális felfogása). Tehát, ha az ifjúság szociális neveléséről beszélek, nem valami különleges dologról szólok, hanem csak olyasmit, veszünk szemügyre, ami a nevelés fogalmában már bennfoglaltatik. Csak az a kérdés: miképpen érvényesülhet a nevelésben a szociális gondolat?

3. A nevelés akkor teljesíti igazán a feladatát, ha arra törekszik, hogy minden növendékben, tehát a közösségben, az egész nemzetben kifejlessze először is a másokkal való összetartozás *érzését*. Ez az alap. Ezzel együtt jár a másik követelmény: fejlessze ki a nevelés a másokkal együttdolgozás készségét és a harmadik: fejlessze ki a mások sorsáért való felelősséget.

Az összetartozás érzése annak felismeréséből táplálkozik, hogy nem vagyok magam. A másokkal együttdolgozás készsége a sokféle szükséglet és az egymásrautaltság tapasztalásából ered: magam nem tudok önmagámnak sem eleget tenni, ahogyan én rászorulok másra, ugyanúgy késznek kell lennem mások segítségére. Ha egyszer ember vagyok, közösség tagja vagyok, s az én munkám meg a másoké egymást kiegészítik. Egyéni érdek, közösségi érdek szembe-

állítható egymással, de csak mesterségesen, addig, amíg az egymásrautaltságot fel nem ismerjük. Az összetartozás érzése és az együttműködés készsége egybeolvad a harmadik tulajdonosságban: erről az oldalról nézve az a teljesen kifejlett ember, akiben éber a felelősség mások sorsáért. A felelősség fogalma a nevelésben nincs eléggé a kellő helyén és nem is igen látják tisztán ezt a fogalmat. Nem azt jelenti, hogy tetteimet számonkérlik; a felelősségérzés nem azt jelenti, hogy félek a kérdőrevonástól és a büntetéstől. A tisztán érzett felelősség azt jelenti: tudom, hogy mindennek, amit teszek, következményei vannak nemcsak rám nézve, hanem másokra nézve is és ez a hatás messzire terjed, sokszor sem én nem tudom, kihez jut el közvetett úton, sem aki kapta, nem tudja, hogy tőlem eredt. A vízbe dobott kavics hatásához hasonlítható az egyén hatása a környezetére: úgy terjed, mint a vízgyűrű. A felelősséget átérző ember mindig közbülső tagnak érzi magát a sorban: tudom, hogy én, az egyén, elődök beláthatatlan sorának leszármazottja vagyok, alapjában véve olyan, amilyen általam lettem, de azt is tudom, hogy talán szintén beláthatatlan sorban következnek utánam az utódok s ezek minőségében már nekem is részem van ; tudom, hogy az én sorsomat tömérdek más ember magatartása alakítja, de azt is tudom, hogy az én cselekedeteim is alakítják tömérdek ember sorsát. A felelősség azt jelenti, hogy törődöm azzal, mi jön létre általam, milyen a hatásom mások életére. Ha így fogjuk fel a felelősséget, akkor bizony ez súlyos teher az ember lelkén, de másrészt felemelő érzés is, mert azt jelenti, hogy benne vagyok, mint alakító a nagy közösségben! Nyilvánvaló, hogy a felelősségben nem a fe-

lelősségrevonástól való félelem a döntő, hanem a lelkiismeretnek a szava. Nem tudom előre, milyen lesz a hatása annak, amit csinálok, de igyekszem, hogy olyan legyen, amiért nem kell utólag nyugtalannak lennem. Az az ember, aki másokra gondol a cselekvésében, ezzel a közösség érdekeit szolgálja, de ugyanakkor önmaga érdekeit is legjobban szolgálja, mert a lelki nyugalmat őrzi meg. A szociális gondolat azt a feladatot tűzi így a nevelő elé: érttesse meg minden növendékével, hogy másokkal összetartozik, — lássa meg mindenki, hogy csak másokkal együtt dolgozhatik eredményesen, mert pusztán egyéni munkával, mások segítsége nélkül még a saját életünk egyszerű kérdéseit sem tudjuk megoldani, — érezze meg mindenki, hogy mások ról gondoskodva gondoskodik legjobban önmagáról is. Ebből az következik, hogy szociális nevelés egyszerűen azonosítható azzal a másik kifejezéssel: erkölcsi nevelés, mert erkölcsi minőségét jelenti az embernek, mennyire tudja, hogy másokkal együtt, közösségben él, hogy ennek a meg nem másítható ténynek az együttléte az eredménye és követelménye, — hogy az együttélőknek és együttlétezőknek egymás sorsát igyekezniük kell a lehető legkedvezőbben alakítani, vagyis egymásért felelősséget kell érezniük.

Nyilvánvaló, hogy itt erkölcsi nevelésről van szó; a «szociális nevelés» igazi értelme az, hogy erkölcsi nevelés. De igen nagy baj lenne, ha ez egyúttal azt jelentené bárki számára is, hogy a szociálisnak szánt nevelés közben csak az erkölcsi neveléssel van dolga, s a testi és értelmi nevelést nyugodtan mellőzheti. Így csak az gondolkozhatik, aki a nevelés mivoltával nincsen tisztában.

Mindig gondolni kell arra, hogy a nevelés rendkívül sok részletből álló, igen bonyolult tevékenység. A bonyolultság szükségessé teszi, hogy külön is pontosan számon tartsuk egyes szálaikat, de aki ezt a bonyolult tevékenységet *igazán* érti, az tudja nagyon jól, hogy ennek nincs olyan szála, amelyet el lehetne különíteni a másiktól. Külön szemügyre venni lehet, de elkülöníteni a többitől nem lehet, mert itt csak összefonódó szálak vannak, egy gyökérből eredő, néha egymástól eltávolodó, de egyetlen egységbe tartozó szálak. Ezért, ha a szociális nevelés legfőbb feladataként a felelősségre való nevelést jelöljük is meg, tudnunk kell nagyon jól, hogy ezt nem valami különleges erkölcsi neveléssel érhetjük el, hanem az egész nevelésnek egységesen kell ebben az irányban hatnia, tehát a testi és az értelmi nevelésnek is. Amint ezt kimondjuk, az egész kérdésnek a legkomolyabb személyi *mozzanata áll* előttünk: a nevelés egységét csak a nevelő biztosíthatja,

4. Mit is jelent az, hogy *nevelés*? Nevelés azt jelenti, hogy én vezetek valakit, én tudom, hogy mi válik a javára, én segítem elő fejlődését, A nevelés nem valami személytelen folyamat, hanem mindig személyes munka, mert tudatoság és tervszerűség nélkül nevelés nincs. Ebből az következik, hogy a nevelésben mindig a nevelő személye a döntő tényező. Talán meglepően hangzik, de akkor csak még jobban hangoztatnom kell, hogy a nevelésben nem a gyermek a középpont, hanem a nevelő, T. i. irányítania a nevelést csak a nevelőnek lehet, A nevelői gondolkodás szerint egészen torz *az az* álláspont, hogy a nevelésben a gyermek a középpont. Az természetes, hogy az *ő érdekében* történjék minden, de a vezető gondolatnak

nevelőben kell tisztán uralkodnia és csak általa lehet érvényesülnie. S ha a nevelő a középpont, akkor ez tartozik mindent látni, mindent szem-meltartani, mindenért vállalni a felelősséget is, A nevelő alakító ereje a nevelésben ugyanolyan jelentőségű, mint a növendék minősége. Nem igaz, hogy a nevelés eredménye csak a gyermek minőségén fordul meg, mert bármilyen minőségű gyermeket nevelhetek jól vagy nevelhetek rosszul, s a nevelő minősége dönti el, hogy a gyermekből milyen ember lesz, természetesen az adottságok keretein belül. Aki arra gondol, milyen eredményt vár a neveléstől, gondoljon arra is, hogy azt az eredményt neki magának már el kellett érnie. E gondolat alkalmazása itt egyszerű. Ha szociális nevelést akarunk folytatni, akkor bennünk élniök kell azoknak a tulajdonságoknak, amelyeket a növendékben ki akarunk fejleszteni.

Mindig tévedés, ha a neveléstől csak azt várjuk, hogy a gyermek valami határozottat tudjon megcsinálni. A nevelés igazi feladata az, hogy bizonyos lelki minőséget (habitust) fejlesszen ki; minden egyéb csak eszköz. A nevelőre vonatkozóan sem az a főkérdés, hogy pl. mennyire tudja pályája kezdetén az ú. n. szaktárgyát, hanem hogy benne megvan-e az a lelki minőség, amelyet a növendékben ki akar fejleszteni. Ezért az ifjúság szociális nevelése érdekében is mindennél fontosabb követelmény, hogy magát a nevelőt jellemezze, munkájának alapgondolata legyen a közösség gondolata: uralkodjék benne a közösségbe tartozás tudata, a közösségért való élés kötelezettsége, a közösség sorsáért való felelősség. Ez azt jelenti, hogy szociális nevelést csak az a nevelő folytathat eredményesen, akit tevékenységének minden

részletében mindig az a gondolat vezet: mi lesz annak következménye a gyermekben s általa a családban, a társadalomban, a nemzetben. A közösség gondolata így meghatározza a nevelőnek egész lelki mivoltát, s nem engedi felednie, hogy az egyének minősége az egész közösségnek meghatározója. A család képe egészség, erkölcs, értelmesség tekintetében olyan, amilyen a beléje tartozó egyeseké. Mindenik közösség, mindenik nemzet olyan, — mindig erre kell gondolni — amilyen a beléje tartozó egyének minősége» Ha a nevelőben ennek a tudata nem homályosodik el, akkor a nevelés nagyon különböző részletei mind ugyanazt a célt szolgálják, mert mindenikben érvényesül ugyanaz a gondolat.

De vajjon van-e mód a szociális gondolat érvényesítésére a nevelés mindenik ágában?

5. A nevelés nagyon különböző feladatait még mindig legegyszerűbben lehet összefoglalni a testi, értelmi és erkölcsi nevelés címén; a nevelésnek minden részlete beletartozik e három csoportba«

Azt, amit rendszeren testi nevelésnek neveznek, helyesebben az egészségre való nevelésnek nevezük. Mi az a végső eredmény, amit el akarunk érni, amikor a gyermek testével foglalkozunk és a testével való okos foglalkozásra tanítjuk? Ha egészségre nevelésről szólunk, akkor nemcsak azt gondoljuk, hogy egészségesen vagy egészségessé neveljük a gyermeket, mert az egészség ma van, holnap elpusztulhat. A gyermekben azt a gondolatot kell tehát felkelteni, hogy az egészséget állandóan óvni, feltételeit biztosítani szükséges. A testi nevelésnek e szerint az a végső feladata, hogy a gyermekben kifejlessze az egészséges életre való törekvést. Ha a gyermekben az egészségre való törekvés állandósul,

ha felnőtt korában is, egész életében tudja az egészségét védeni, az maga is nagy jelentőségű a közösség szempontjából, mert az egészség nemcsak egyéni érték, hanem nemzeti kincs. De vajjon nem tehetünk-e ezzel a felfogással még ennél többet is a közösség érdekében? Az a kérdés, hogy vajjon ez ágában a nevelésnek a szociális gondolatnak van-e valamiféle tere? Azt gondolom, hogy az a nevelő, akiben az imént jelzett alapgondolat él és ennek a világításában látja a testi nevelés rendeltetését, az az egyénben nemcsak az ő saját egészséges életükre való törekvést fejleszti ki, hanem az ilyen nevelő növendékeiben a közegészségügy iránti érdeklődés, ennek javítására való törekvés is kifejlődik» Ez a felfogás nagyon-nagyon lassan, de mégis jelentkezik egy idő óta nevelésünkben s nyilván ez okozta, hogy változott és javult Magyarországon a helyzet ebben a tekintetben. A közegészség ügyével többet és okosabban törődnek, mint pl. az én gyermekkoromban törődtek: de nem hiszem, hogy akadna valaki, aki azt mondaná, hogy ez elég és nincs további fejlődésre szükség. Állandó szociális feladata az egészségre nevelésnek, hogy a közegészségügy iránt fejlessze az érdeklődést» Ezzel végeztem is a testi neveléssel, bár lehetne sok mindent mondani még róla ebben a kapcsolatban is,

Az értelmi nevelés rengeteg részletfeladata két főfeladat körül csoportosul; egyik: a gondolkodásban való gyakorlás, a másik: az ismeretek szerzésében való vezetés. Össze is foghatjuk a kettőt: azt mondanám, hogy az értelmi nevelés feladata a világban való tájékoztatás. Tájékozódnia nem lehet másnak, csak annak, aki sok adatot tud és ezeken gondolkodik; az adatoknak az ismerete a tájékozódásra ma-

gában még nem elég, gondolkodni pedig ismereti anyag nélkül nem lehet. A világban való tájékozódásnak is állandóan kell folynia s ez bizonyítja a szellemi önállóságot. A szellemi önállóság feltétele a gondolkodni tudás és a minél több ismeret. Az emberben ily módon ismeretszerzés közben kifejlődik a tudatosság. Mit jelent ez? A tudatosság azt jelenti: tudatosan élek. azaz ismerem magamat és körülményeimet, a magam közösségének, azaz nemzetem életének eddigi alakulását, tudom, hogyan jutott erre a fokra, ebbe az állapotba, s ismerem azt az állapotot is, amelyben a nemzet most van. Történelmi gondolkozás és a jelenen való gondolkozás teszi képessé az embert arra, hogy a jelennek az adatait mérlegelni, helyesen megérteni, az esetleges változtatás módját, a jövődőt szolgálni tudja. Az értelmi nevelés terén akkor teljesíti a nevelő szociális feladatát, ha a gyermek, a fejlődő ember gondolkodását a közösség életére irányítja, ha a közösség életének múltbeli és jelenlegi adatait pontosan megismerteti, fogékonytá teszi aziránt, hogy ebben az állapotban a ma élő embernek mi a feladata. Az értelmi nevelés hosszú útja fokról-fokra vezeti az erkölcsi belátást, és elősegíti, hogy az egyén kötelességeinek felismeréséhez eljuthasson. Ezzel az irányítással a nevelő szociális mivolta magához hasonlítja minden tanterv nélkül is a növendéket. A közösségi, nemzeti tudatosság, a nemzet helyzetében való tájékozottság aztán nem engedi, hogy az ember mindennapi életének jelenségeit kizárólag csak egyéni szempontból ítélje meg. Akit ilyen tudatosságra nevelnek, abban mi fejlődik ki? Kifejlődik a tisztánlátás, hogy milyen különböző körülmények között folyik az emberek élete, milyen

különböző nehézségei, feladatai vannak a különféle helyeken álló embereknek. A közösség életére nagyon fontos, hogy mindenik tagja tisztában legyen az egy közösségbe tartozók életének közös körülményeivel, a különböző rétegek sajátos helyzetével; lássa mindenki, hogy mindenki másnak is van valami kívánsága, amelyet talán ő teljesíthet, nehézsége, amelyet ő okozott. Fel kell ismernie mindenkinek, hogy mily sokféle sorsú elemekből áll az együttélők közössége. Az értelmi irányban ez a tájékozottság, ez a tudatosság, ez a jelenbe való bevezetés a szociális nevelés gondolatának természetes következménye, s ebből ered az állandó törekvés a további tájékozódásra, a változások alapos megismerésére.

A nevelés erkölcsi feladatát nem tudom pontosabban kifejezni, mintha azt mondom: annak a feladata az érzület, a nemes érzület kifejlesztése. Ez is mindig fejlődik: a nemes érzületű ember nemesedni törekszik, mert a művelt ember mindig művelődni akar. Nyilvánvaló, hogy az érzület az ember szociális minőségét jelenti. Az érzület minősége azon fordul meg: miféle érzelmek élnek, melyik érzelem uralkodik bennem. Uralkodhatnak a társadalmat fenntartó és építő érzelmek, de uralkodhatnak a bomlasztó, önös érzelmek is. Az az ember, aki másokat csak a maga élete eszközének tart, aki másokat kihasználni akar, nyilvánvalóan egészen más érzületű, mint aki másoknak használni akar. Az itt a kérdés: mire vágyik valaki, hasznot tenni vágyik-e másoknak, avagy hasznot húzni magának?!

Az érzület nemessége: az erkölcsi fejlettség. De éppen a közösség szempontjából nagy figyelmet kíván, hogy kit tekintünk fejlettnak, milyen

tulajdonságot kell kifejlesztenünk. Csupán egyetlen példát említek arra, hogy ez a kérdés nem olyan egyszerű. Az érzület nemességéhez tartozik pl. az, hogy az ember önérzetes és szerény legyen. Az a nevelő, aki szociálisan érez, aki a nemes érzület fejlesztésére törekszik, az sohasem kívánhat a növendékétől vak engedelmességet, vagy éppen alázatosságot, mert tudja, hogy önérzet nélkül senki sem élhet nyugodtan; de azt sem nézheti el, hogy a fejlődő ember kidüllessze a mellét nagy önelégültségében, mert szerénység nélkül sem lehet a közösség rendjét fenntartani s a magunk életét okosan irányítani. Az önérzet mit jelent? Tudom, hogy érek valamit s igyekszem ezt az értéket elismertetni, A szerénység mit jelent? Tudom, hogy nemcsak értékem van, hanem gyengeségem is, másokban pedig nemcsak hiba van, hanem érték is, igyekszem tehát magam fogyatkozásait enyhíteni, mások értékét elismerni, A nevelés erkölcsi feladata ennek az önérzetben és szerénységben, a kettő nemes egységében jelentkező önismeret kifejlesztése. Ezzel együtt az összetartozás érzése is fejlődik s kialakul így az igazi becsületérzés, amely nem enged meg a becsület szava előtt semmi jelzőt, mert a becsületességnek nincsenek fokai: van vagy nincs, de nem lehet kisebb vagy nagyobb, E felfogás tudatosága az erkölcsi magatartásnak bizonyítéka; nem az a kérdés, hogy kísértésbe jön-e valaha az egyén, s ha hibázott, «kivágja»-e magát, hanem hogy ellenáll-e a kísértésnek tisztán belső, lelkiismereti indíték alapján, vagy legalább jóvá teszi-e a hibáját. Ezzel itt ismét a felelősséghez jutottunk, mert ez az erkölcsőségben a legfőbb mozzanat, az érzület nemességét ez dönti el, S aki az erkölcsi fejlődésnek ezen az útján

halad, abban kialakul a közélet erkölcsi követelményeinek jelentősége. A közösség élete: a közélet; ez válik tudatossá a növendékben, ha fejlődik benne az egymáson segítség készsége s rendre felismeri, hogy nem kihasználni kell egymást, hanem melléállani az arra szorulóknak, mert közös célokat csak így lehet megközelíteni.

Az egész testi nevelésből annak a nevelői szándéknak kell kiemelkednie, hogy a növendék állandóan törekedjék majd a maga és a közösség egészségét javítani. Az értelmi nevelés terén irányító gondolat, hogy a növendék később is törekedjék a közösség életében, változó körülmények között is tájékozott lenni, az önálló cselekvés érdekében. Az erkölcsi nevelés a nemesedésre való törekvést fejleszti és így az erkölcsi nevelés: a nemes érzület érvényesülésének, a közerkölcsösség állandó javulásának előkészítése.

6. Az eddig elmondottakból további részletezés nélkül is az derül ki, hogy *a szociális gondolat érvényesítése a nevelésben alapjában véve nem jelent egyebet, mint a másokkal való törődés kifejlesztését. E törődés az a lelki minőség, amelyből a másokkal való együttműködésnek, a másokon való segítségnek a szándéka fakad. Lehetne-e ezt kifejezni egyetlen olyan szóval, amely a lényegét tartalmazná? Nem tudok jobb összefoglalást a szociális nevelés egész mivoltának a kifejezésére, mintha azt mondom, hogy a szociális nevelés: a szolgálat szellemének érvényesítése. A szociális szellemű nevelő azért tesz mindent, hogy az ifjúságban fejlessze a szolgálat szellemét.*

Mit jelent a szolgálat szelleme? Azt, hogy szolgának érezzem magamat, szolgálékü legyek? Éppen ellenkezően! Az úr éppen az, aki tud

másoknak szolgálni, akinek hatalmában van, hogy másoknak segítségére állhasson, nem azért, mert követelik tőle, hanem mert a lelke hajtja rá.

Itt talán különös lesz, amit mondok: a szolgálat szelleme egyúttal *a nevelés szelleme* is. Aki másoknak szolgálni kész, másokon segít, az egyszersmind azok érzületét is alakítja, mert megérik, hogy törődnek velük. Ha ezt tudatosan cselekedjük, akkor nevelünk. A nevelés szellemének érvényesítése, elterjesztése a társadalomban a folytonos javítás gondolatát teszi uralkodóvá: mások lelki minőségnek állandó alakítását. Tudjuk a történelemből mindnyájan: nagy mozgalmakat nagy elégedetlenségek okoznak s robbanás mindig akkor következik be, amikor valahol nagy tömegek úgy érzik, hogy velük nem törődnek. Egészen bizonyos, hogy a folytonos javítás szándéka megéretteti a jóakaratot, a jóakarát átérzése pedig óriási ellentéteket is át tud hidalni egyének között» Ez itt azért fontos, mert a nagyon nagy bajok is rendszeren egyéni bajokból nőnek ki közös bajokká, mikor már sok ember megérezte, hogy vele nem törődnek. A magárahagyottság érzéséből elkeseledés, ebből ellenséges érzület fejlődik.

Nagyon jól tudom, hogy társadalmi bajok orvoslására milyen hosszú út a nevelés útja» De ezt az utat nem szabad elhanyagolni. Ezért szükséges érvényesülnie a nevelésben a szociális gondolatnak, mert ez indítja meg az eredménnyel biztató körforgást» Ha ugyanis a szociális szellem annyi, mint a szolgálat szelleme, a szolgálat szelleme pedig annyi, mint a nevelés szelleme, akkor a szociális szellemű nevelő úgy hat, hogy növendékei alkalmasak legyenek a közösség javának szolgálására: tudják gondozni önmagukat, gondozzanak másokat, tanítsanak meg ma-

sokat is a saját magok gondozására. Amit a nevelés beleolt valakibe, az öntudatlanul is megy abból tovább a második, a tizedik emberbe is, De nemcsak öntudatlanul. A másokkal való törődés, a mások sorsa javításának szándéka is továbbterjed s amint ez a nevelői gondolat így érvényesül, lassan, de határozottan megindul egyesek sokaságának nemes érzületéből az egész társadalomban, a nemzet életének mindenik terén apró részletekben az állandó megújulás. De a nevelés nyomán járó változás nem vehető észre máról-holnapra. Ahogyan nem lehet máról-holnapra okossá tenni valakit, vagy megerősíteni a beteg testet, vagy jóvá tenni a rossz gyermeket, úgy nem lehet máról-holnapra a közgondolkodás, a közszellem megváltozását sem észrevenni. A változás, a tervszerű változtatás is — tudjuk — lehetséges. És hosszabb idő múlva visszatekintve, tisztán látjuk az egyes lépéseket is. Nézzük meg pl., milyen volt a közgondolkodásunk 10 évvel ezelőtt s milyen ma, A szociális nevelés következetes alkalmazása esetén elképzelhető, hogy a nemzetek viszonya is, egyes nemzetek élete is egyszer majd lényegesen más legyen, mint amilyen ma éppen abban a tekintetben, amelyet itt hangoztattam, a másokkal való törődés tekintetében,

7. Csak a szellemet kívántam legalább vázlatosan fejtegetni; a megvalósításról nem beszélhetek. Mindössze egy megjegyzést teszek: A nevelés akkor haladhat előre a szociális gondolat érvényesítésében, ha a köznevelésnek mindenik intézménye egyöntetűen szolgálja ezt a szellemet» Minél kevesebben törekednek erre, az ellenhatással való küzdelem, annál nehezebb. Már most, ha ez így van, már látjuk is, miért van szükség, éspedig nagyon nagy szükség az Ifjú-

sági Vöröskereszt szervezetének a munkájára. Amit az Ifjúsági Vöröskereszt országos kongresszusi naplójában olvastam s amit a folyóiratában látok, az arról győzött meg, hogy az Ifjúsági Vöröskereszt hónapról-hónapra terjedő helyet foglal el az iskolák életében és az iskolás-gyermekek munkájában. Vajjon nem nehezíti-e az iskola munkáját, nem idegen elem-e annak rendszerében?

A köznevelés szervezete napjainkban újjáalakul. A közoktatás intézménye, az iskola rohamosan veszíti nevelői hatalmát és hatása nagyon megapadt. Az emberek lelki alakításában ma kisebb szerepe van az iskolának, mint sok más tényezőnek. Az iskola iránti szeretet meglehetősen meggyengült. Az ifjúsággal foglalkozó újabb alakulatokat tehát abból a szempontból kell néznünk: mit jelentenek a nevelés teljesebbé tételére nézve. Amint figyelem az Ifjúsági Vöröskereszt munkáját, azt mondom, hogy ez a munka igen nagy mértékben kiegészíti az iskolának szervezetüknél fogva meglevő és soha egészen el nem tüntethető hiányait. Különösen feltűnő ez a hiányosság a szociális nevelés szempontjából. Az iskola nem tehet, különösen az egyes tanárok nem tehetnek arról, hogy az iskola főképpen a múlttal foglalkozik. Az iskolának természetszerűleg meg kell ismertetnie a múltat, amelyből egész nemzeti életünk kisarjadt s amelyre nemzetünk jövője felépül. De a mai életnek arra is szüksége volna, hogy az iskola a jelennel foglalkozzék. Az iskola azonban — úgy látszik — ezt már nem tudja megtenni, nem tud a jelenben részletesen tájékoztatni» Ezt adja meg az Ifjúsági Vöröskereszt: a jelen társadalmi állapotának megismertetését, a szükségletek iránti érzék fejlesztését, a mai feladatok teljesítésének

gyakorlását. A karácsonyfaállítástól az oly különböző szociális munkákon végig az egymáson való segítség ezer módjára nevelheti a növendékeket. Ezt a nemes munkát végzik ugyan egyes iskolák jólelkű igazgatói és tanítói minden külön szervezet nélkül is, de ez a jelenség szórványos, és úgy látom, jórészt csak leányiskolákban folyik. Az Ifjúsági Vöröskereszt szervezete ezt a munkát rendszeresen végzi, azért van rá szükség.

A nevelés egyöntetűsége érdekében kívánatos, hogy ez a munka az iskolák egyes tanárainak kezében maradjon ezután is, ne külső emberek *érintkezzenek* a növendékekkel. Csak ebben az esetben lesz ez a munka az iskola szerves kiegészítője: a növendék úgy érzi, hogy az iskolától kapja ezt is. Mi persze tudjuk, hogy az iskola ezt nem tudná teljesíteni, mert ezt nem lehet tantervszerűen megcsinálni.

Különös jelentőségét látom az Ifjúsági Vöröskeresztnek azért is, mert jórészt a tanulók önkéntes jóakarata érvényesül ugyan benne, de ez nevelők által felébresztett jóakarata s ha a növendék azt érzi is, hogy most ő maga önként cselekszik, mégis a vezetők által a nevelés gondolata benne az irányadó. Ezzel ez a szervezet az egész iskolai nevelés módszerének az átalakulását is előmozdíthatja. Ez az átalakulás már jóideje folyik is, az óvodákban és az elemi iskolákban már csak az új módszer elterjedésére és csiszolására van szükség. A legnehezebb a középiskolák benső átalakítása, de ott is megindult az újjáalakulás. Legfőbb jellemzője ennek az újnak a közvetlenség: egyrészt a nevelő és növendék érintkezésének közvetlensége, másrészt a növendék érdeklődési körének és a tőle kívánt munkának közelsége. Ezt a közvetlenséget megvalósítja, az élet közvetlen közelébe vezet,

azaz megtart a mai élet közelében ez az Ifj. Vk. Éppen azért van szükség arra, hogy ott legyen minden iskolafajban s vezetője mindenütt az iskola tanári testületébe tartozó ember legyen. Milyen nagy erő van abban, ha a nevelő azt mondhatja: olyasmivel foglalkozunk, amiből a mai élet szükségleteihez, megoldani való s jó-akarattal meg is oldható feladataihoz jutunk közel, itt olyasmit gyakorlunk, ami azt segíti elő, hogy ne csak könyvből tanuljunk, hanem megismerjük magunkat és megtudjuk azt is, hogy amit tudunk, hogyan lehet felhasználni mások javára, hogyan kell helyesen dolgozni magunkért s egyúttal a közért. Ebből a vörös kereszt gondolatköréből bizonyosan általánosabban bejut az élet közvetlensége az iskola hagyományos munkakörébe is, talán már ott is van sok helyen és számos tanító végig is gondolta már: a maga szakja terén hogyan lehet neki a nevelés szellemében a mai élet kérdéseit bevinnie az iskolába, akár rendeli a tanterv, akár nem.

Engedjék meg, hogy azzal fejezem be ezt a töredezett gondolatmenetet: a mi nevelésünk sikere érdekében nagy jelentőségűnek tartom, hogy szerte az országban oly sok növendék él már az Ifj. Vk. szervezetében; minél többször olvasok az Ifjúsági Vörös kereszt munkájáról, annál nagyobb tisztelettel vagyok iránta; nem úgy fogom fel, hogy ez az iskolán kívüli munka elfoglalja a gyermeket és nem engedi neki a lelkjét megtanulnia, hanem örülök, hogy ez a szervezet a tanulóban a másokkal törődést fejleszti, azt a lelki minőséget, amely nélkül nem lehet békén élnie sem az egyénnek, sem a közösségnek. Adja Isten, hogy minél több nyílt szemmel néző, kezét segítségére nyújtó, másokkal együtt dolgozni kész és képes embert neveljenek!